

SPIEKERSKORNER

Poëzie hoeft niet serieus te zijn!

Sanne De Smet

Onderwerp: Poëzie: stadsdichters en stiftgedichten

Doelgroep: 5 tso

Lesdoelen

- (1) De leerlingen kunnen in hun eigen woorden omschrijven wat de functie van stadsdichter inhoudt.
- (2) De leerlingen kunnen van vier stadsgedichten zeggen bij welke gelegenheid ze geschreven zijn.
- (3) De leerlingen kunnen verschillende soorten teksten (krantenartikels, blogberichten, korte informatieve stukken) over de acties van de stadsdichters lezen op beoordelend niveau.
- (4) De leerlingen kunnen hun appreciatie uitdrukken voor bepaalde 'poëtische' acties van de stadsdichters of andere organisaties.
- (5) De leerlingen kunnen uit een You Tube-filmpje instructies destilleren voor het maken van een stiftgedicht (kijken + schrijven).
- (6) De leerlingen kunnen zelf een stiftgedicht maken aan de hand van de zelf opgestelde instructies.

Materiaal

- gedichtenposter;
- documentatiemappen;
- laptop met filmpjes over stiftgedichten:
www.youtube.com/watch?v=LQ8c5q1Peg4
www.eeuwigweekend.nl/2009/11/24/stiftgedicht-diepzee
www.eeuwigweekend.nl/2009/07/16/stiftgedicht-knipogend
- kranten en tijdschriften;
- zwarte kleurpotloden en alcoholstiften;
- voorbeelden van stiftgedichten (<http://stiftgedichten.com>).

LESOPBOUW

Les 1

Fase 1 - Onderwijsleergesprek

Ik peil naar de voorkennis van de leerlingen. Weten ze wat voor een dag het vorige donderdag was? (*Gedichtendag*). Hebben ze daar iets van gemerkt? (Als dat niet het geval is, vertel ik mijn eigen ervaring: ik zat op de trein en door de intercom werden opeens gedichten voorgelezen; ik kreeg bij de boekenwinkel een gratis gedichtenposter).

Waarom zou men dat doen, een Gedichtendag organiseren?

In Antwerpen gebeurt er op Gedichtendag nog iets speciaals: er wordt een nieuwe stadsdichter aangesteld. Wat denk je dat stadsdichters doen?

Fase 2 – Carrousel

Ik vertel de leerlingen dat we tijdens de volgende twee uur Nederlands meer gaan proberen te weten te komen over de stadsdichters. Ze zullen daarbij in groepen werken.

We werken met drie 'dossiers'. Elk groepje krijgt een map waarin een opdracht zit, een invulblad per leerling en het materiaal dat nodig is om de opdracht te maken. Elk groepje krijgt ongeveer 10 minuten om aan een map te werken. Daarna schuiven de groepjes door naar een volgende tafel, waar ze aan de volgende map werken. Ik blijf steeds beschikbaar voor vragen en bied hulp waar nodig.

INHOUD VAN DE MAPPEN

Dossier A (zie bijlage 1)

De leerlingen krijgen een map waarin vier stadsgedichten zitten (*Aan een olifantje*, Joke Van Leeuwen; *Vrouw en kind*, Bart Moeyaert; *De Boerentoren spreekt*, Tom Lanoye; *Eerste lezers*, Bart Moeyaert). In de map worden ook de vier 'inspiratiebronnen' voor de gedichten omschreven (de geboorte van Kai-mook, het baby-olifantje in de Antwerpse zoo; de racistische moorden van Hans Van Themsche; de Boerentoren die zijn liefde verklaart aan de kathedraal + foto van beide gebouwen; 70ste verjaardag van de Antwerpse Boekenbeurs). In een kolom op hun opdrachtenblad moeten de leerlingen de gedichten de juiste titels geven en de gedichten bij de juiste gebeurtenissen plaatsen. Ze moeten ook vijf woorden uit de gedichten noteren die hen op de juiste weg hebben gezet.

In de map zit ook een stukje uit een interview met de nieuwe stadsdichter Peter Holvoet-Hanssen en een citaat van Tom Lanoye. De leerlingen lezen deze korte fragmenten en beantwoorden nog enkele vragen over het stadsdichterschap:

- (a) Moet de stadsdichter reclame maken voor de stad? Mag de stadsdichter over alle gebeurtenissen in de stad schrijven? Ook als dat minder prettige gebeurtenissen zijn?
- (b) Als je zelf een gedicht over je stad zou moeten schrijven, welk gebouw of welke gebeurtenis zou je dan uitkiezen om je op te inspireren?

Dossier B (zie bijlage 2)

De leerlingen krijgen een map met verschillende soorten teksten (een kort krantenbericht, een blogbericht, een interview) die vertellen over de verschillende acties die stadsdichters of andere organisaties op het getouw zetten om de gedichten tot bij de mensen te brengen. De leerlingen verdelen de tekstjes onder elkaar en lezen ze.

Daarna discussiëren ze met elkaar en moeten ze op hun invulblad invullen wat de beste manier is om mensen gedichten te laten lezen en wat de minst geslaagde manier is. Ze moeten er uiteraard ook bij vertellen waarom ze dat vinden.

Vervolgens moeten ze zelf een actie verzinnen om poëzie op een originele manier tot bij de lezer te brengen.

Dossier C (zie bijlage 3)

Stadsdichters inspireren zich vaak op de actualiteit. Een manier om een gedicht te inspireren op de actualiteit is een stiftgedicht maken uit een krantenartikel.

Een stiftgedicht maak je door bepaalde woorden uit een krantenartikel te halen en de rest van de woorden met een alcoholstift weg te strepen.

De leerlingen krijgen de opdracht om een You Tube-filmpje te bekijken waarin stap voor stap wordt uitgelegd hoe je een stiftgedicht maakt. De leerlingen moeten een verknijpte instructie die weergeeft hoe je een stiftgedicht maakt, in de juiste volgorde leggen. Het is de bedoeling dat de leerlingen tot een soort 'recept' voor een stiftgedicht komen. In het tweede lesuur zullen de leerlingen de kans krijgen om zo'n stiftgedicht te maken.

Als de leerlingen met deze opdracht klaar zijn, kunnen ze nog een aantal andere You Tube-filmpjes over de stadsgedichten bekijken.

Les 2

Fase 1 - Onderwijsleergesprek

We beginnen het tweede lesuur met kort te herhalen wat de leerlingen in het eerste lesuur hebben geleerd. Wat doet een stadsdichter? Waarom heeft een stad een stadsdichter? Waar vindt een stadsdichter zijn inspiratie? Als dat in het vorige lesuur nog niet aan bod gekomen is, krijgen de groepjes ook de kans om aan elkaar te vertellen welke poëzieacties ze verzonnen hebben.

Fase 2 – Individueel

Ik vraag de leerlingen of ze mij kunnen vertellen wat een stiftgedicht is. De instructies om een stiftgedicht te maken komen stap voor stap op het bord.

De leerlingen mogen nu zelf proberen om een stiftgedicht te maken. De 'uitvinder' van de stiftgedichten zegt immers zelf dat iedereen in staat is om stiftgedichten te maken (zie bijlage 4). Ik breng zelf kranten- en tijdschriftartikels mee waaruit de leerlingen kunnen kiezen.

Enkele tips waarop de leerlingen gewezen kunnen worden wanneer ze aan het dichten zijn:

- Voor stiftgedichten geldt hetzelfde als voor gewone teksten: altijd van links naar rechts en van boven naar onder lezen.
- Door verbindingslijntjes te maken tussen woorden kun je een beetje sjoemelen met bovenstaande regel.
- Poëzie hoeft niet serieus te zijn!

Wanneer iemand zijn stiftgedicht af heeft, mag hij of zij het voorlezen of doorgeven door de klas.

Bronnen

www.klara.be/cm/klara/1.104-searcharticle?directarticle=1.67761&article=1.67761
Gedicht Joke van Leeuwen in tunnel naar linkeroever

www.klara.be/cm/klara/1.104-searcharticle?directarticle=1.32883&article=1.32883
Liefdesgedicht van de Boerentoren aan de kathedraal

www.klara.be/cm/klara/1.104-searcharticle?keyword=stadsdichter&s=3&article=1.33528
Tom Lanoye stadsdichter

www.bartmoeyaert.com/site.html
Alle stadsgedichten van Bart Moeyaert en hun geografische spreiding

www.stadsdichterjokevanleeuwen.be
"Een stadsdichter moet elk jaar zes gedichten over de stad schrijven"

Sanne De Smet
sanne.desmet@gmail.com

BIJLAGE 1

Stadsdichters: Dossier A

In Antwerpen kiest men een stadsdichter voor twee jaar. In die twee jaar moet de stadsdichter minimum twaalf gedichten schrijven over wat er reilt en zeilt in Antwerpen. Mensen, gebouwen en droevige of mooie gebeurtenissen kunnen de stadsdichter inspireren om een stadsgedicht te schrijven. In dit dossier vind je vier stadsgedichten, de titels van de vier stadsgedichten en de vier inspiratiebronnen voor deze gedichten.

Dit is jullie opdracht:

- Lees de stadsgedichten, de inspiratiebronnen en de titels.
- Leg de juiste titels, stadsgedichten en inspiratiebronnen bij elkaar.
- Vul het opdrachtenblad in.

Vijf stadsdichters van Antwerpen

Tom Lanoye

Bart Moeyaert

Peter Holvoet-Hanssen

Ramsey Nasr

Joke van Leeuwen

Opdrachtenblad Dossier A

1. Zet in het onderstaande rooster de juiste inspiratiebronnen en de titels bij de gedichten.
2. Schrijf in de laatste kolom vier woorden uit het gedicht die je op het spoor van de titel en de inspiratiebron hebben gebracht.

Gedicht	Inspiratiebron (Vul de letter in die bij de inspiratiebron hoort)	Titel	Woorden
1			• • • •
2			• • • •
3			• • • •
4			• • • •

3. Stel je voor dat je zelf een stadsdichter bent. Voor welke persoon, voor welk gebouw of voor welke gebeurtenis uit jouw stad zou jij een stadsgedicht schrijven?

EERSTE LEZERS

VROUW EN KIND

AAN EEN OLIFANTJE

DE BOERENTOREN SCHRIJFT

1

**Daar ben je dan, jij langverwachte,
mooie eenvoud, parel op vier
zware steunpilaren, met oude plooien
in je nieuwe huid. Je had een grote oom
van hout, die spoot in 't stad gedachten
nat en lichter dan ze waren.
En hij was, net als jij, gewenst.**

**Zie je die hekken? Hekken zijn je grens.
Daarbuiten zijn nog veel meer grenzen.
Hoor je die wezens achter gaas die met
gekleurde lappen om op twee
voor jouw idee heel dunne pootjes
naar je staan te staren? Die zijn van
onze soort. Wij heten mens.**

2

waarom vertoef ik PLOMP
 verloren hoekig in uw
 RANKE SCHADuw kant
 uw broderie van steen
 - als toren u TE MIN
 als MINNAAR u te jong

verleent DESALNIETTEMIN
 niet net het logge aan
 de sier van schoonheid
 zin en is het lompe soms
 niet tot BEWOND'REN van
 verfijning meest geschikt

zijn niet ZODOENDE u en
 ik -dat stomp geboren
 vierkant van gewin die
 STROEVE boer verstomd
 door uw verschijning – toch
 tot ELKANDER voorbeschikt

aanvaardt mij NEEMT mij
 ziet mij STAAN begint met
 mij zo dag zo nacht uw
 PRACHT van voor af aan oh
 kijkt dan HOUDT van mij
 bezwijkt HOUDT u niet in

3

Was je niet liever thuisgebleven?
Had je de oceaan niet moeten laten,
breed als hij is, en heb je onze kou
dan nooit gehaat? Dichtbij de evenaar
is de maan een boot, een hand, een kom.
Daar kan wat in. Veel zorg. Hier niet.
Hier wast de maan als een doof oor.
Ze leunt en luistert niet. Je hebt de man
die jong maar moe was niet gekend.
Hij leed waarschijnlijk aan het draaien
van de aarde. Dat moet haast wel, als je
de waarde van de warmte vergeet en
op een middag vindt dat de zon nu
lang genoeg geschenen heeft. "Hoezo
heb je het koud. Last van mijn blik?
Koud om je hart? Koud als je valt?
Jij was hier nog niet eerder, wel.
Went het een beetje onderhand.
Heb je het naar je zin of niet. Vind je
dit land geen land voor jou misschien,
geen land van melk en honing.
Hoor ik je taal, hoor ik je heimwee,
hoor ik je, hoor ik je, het is je geraden,
van wie is dit kind?" Het duurt geen tel
en de stad is veranderd. Dat dacht ik
vannacht toen de maan hier een oog was,
en boven het land van je moeder een hand.
Een boot. Een kom. Ik vroeg me af
of jij ook na je dood blijft zorgen
voor het kind. En zal ik eens in jouw plaats
vragen wat een ander daarvan vindt?

4

met opa naar zaal een.
 hij heeft een stok.
 ik geen.
 hij wijst mij aan,
 buigt naar me toe
 en zegt: hier is het oud.
 zo oud als jij
 maar dan maal tien.
 ik zeg: dat wil ik zien.

met opa naar zaal twee.
 hij koopt een boek.
 ik niet.
 het boek gaat over toen.
 nu loopt u krom, zeg ik.
 wat gaat u daar aan doen?
 hij toont zijn hand en zegt:
 zoek mij een boek van nu.
 dan loop ik wel weer recht.

met opa in zaal drie.
 hij wil een stoel,
 ik wil een knie.
 van hem krijg ik zijn schoot
 en ook het boek van aap roos vis.
 ik zeg: dat ken ik al.
 hij zegt: dat kan geen kwaad.
 nu heb je wat je weet
 en weet je waar het staat.

met opa naar zaal vier.
 hij raakt mij kwijt.
 ik hem.
 pas na een uur
 komt het weer goed.
 hij is erg blij en zegt:
 jij boft.
 kijk hier, een boek over een man
 die niet vond wat hij zocht.

met opa weer naar huis.
 hij leest niet snel.
 ik wel.
 net als de aap, de roos, de vis
 snak ik naar lettergrepen.
 voor je het weet
 zeg ik: dit is zaal een.
 blijf in mijn buurt, want dit is groot
 en ik ben oud.

A

Als je naar de skyline van Antwerpen kijkt, vallen meteen twee grote torens op: de Boerentoren en de toren van de kathedraal. Deze twee torens zijn uitgegroeid tot de symbolen van Antwerpen. De torens horen bij de stad en de Antwerpenaren zijn er ook echt fier op. De eerste stadsdichter van Antwerpen maakte van deze twee torens personages in dit stadsgedicht. Met dit gedicht liet hij de Boerentoren zijn liefde verklaren aan de kathedraal. Het slot van dit gedicht prijkte gedurende enkele maanden op een groot spandoek aan de Boerentoren. Na enkele maanden gaf de kathedraal ook antwoord ... met een nieuw stadsgedicht.

B

In 2009 werd in de Antwerpse Zoo het olifantje Kai-Mook geboren, wat een ware media-hype teweegbracht. Dit gedicht van Joke Van Leeuwen refereert ook aan de enorme elektronisch-mechanische olifant die drie jaar eerder door de straten van Antwerpen trok en heel veel mensen op de been bracht.

De elektronisch-mechanische olifant van het theatergezelschap Royal De Luxe die in 2006 door Antwerpen trok

C

Het achtste stadsgedicht van Bart Moeyaert is vooral geschikt voor grootvaders en hun kleinkinderen. Het gedicht heet 'Eerste lezers', waarbij je jezelf de vraag kunt stellen wie die eerste lezers dan wel zijn. De volwassenen die het voor het eerst lezen, of de kinderen die voor het eerst hebben leren lezen? Het gedicht is zo geschreven dat

kinderen die nog maar net leren lezen, het ook kunnen lezen: er staan maximaal acht woorden op een regel en er wordt alleen maar gebruik gemaakt van eenlettergrepige woorden of gemakkelijke tweelettergrepige woorden. Bart Moeyaert schreef het gedicht voor de 70ste verjaardag van de Boekenbeurs in Antwerpen.

D

Dit gedicht is het derde stadsgedicht dat Bart Moeyaert als stadsdichter van Antwerpen maakte. Hij schreef het naar aanleiding van de tragische gebeurtenissen die zich op de middag van 11 mei 2006 in het centrum van Antwerpen voordeden. De achttienjarige Hans Van Themsche trok met een geweer de straat op, schoot een Turkse vrouw neer en doodde Oulemata N'Doyie, een Afrikaanse au-pair, en Luna, het tweejarige Vlaamse meisje voor wie de vrouw zorgde.

BIJLAGE 2

Stadsdichters: Dossier B

Stadsdichters schrijven gedichten over de stad, maar ze willen natuurlijk ook dat zoveel mogelijk mensen hun gedichten lezen. Daarom organiseren ze verschillende acties en evenementen om hun gedichten te verspreiden. Ook andere organisaties proberen poëzie dichterbij de mensen te brengen. De stadsgedichten gewoon verzamelen in een boek is een beetje saai. Vandaag de dag moet men originelere manieren bedenken om mensen gedichten te laten lezen. In dit dossier lees je over verschillende acties die door stadsdichters of andere organisaties op het getouw werden gezet om gedichten op een leuke manier tot bij de mensen te brengen.

Dit is je opdracht:

- Verdeel de verschillende tekstjes onder de groepsleden en lees de teksten door.
- Overleg met elkaar welke actie je het meest geslaagd vindt en welke actie je het minst geslaagd vindt. Door welke actie zou je zelf graag overvallen worden? Welke van de acties had je graag met je eigen ogen gezien? Zeg ook waarom je dat vindt.
- Vul het opdrachtenblad in.

Opdrachtenblad Dossier B

1. De volgende actie vinden wij het meest geslaagd (*leg de actie kort uit in je eigen woorden*):

Omdat:

2. De volgende actie vinden wij het minst geslaagd (*leg de actie kort uit in je eigen woorden*):

Omdat:

3. Je hebt nu een aantal voorbeelden gelezen van acties die stadsdichters organiseren. Stel je voor dat je zelf stadsdichter bent. Welke actie zou jij verzinnen om ervoor te zorgen dat er zoveel mogelijk mensen jouw gedicht lezen? Je mag zoveel geld uitgeven als je wil.

Joke van Leeuwen projecteert stadsgezicht

ANTWERPEN - Joke van Leeuwen neemt de stad over van Bart Moeyaert. Tijdens een plechtigheid op 't Schoon Verdiep werd ze als stadsdichter voorgesteld aan het publiek.

Haar eerste wapenfeit *Hoe is 't*, dat gisteren onthuld werd, is meteen een primeur: het gedicht wordt niet gedrukt, maar geprojecteerd op de hoek van Kipdorp en de Sint-Jacobsmarkt in Antwerpen. 'Tekenen en schrijven houden elkaar in evenwicht,' zegt de nieuwe Antwerpse stadsdichter. De volgende 24 maanden wil van Leeuwen in haar stadsgedichten voort experimenteren met het samenspel van vorm en inhoud.

Voor de realisatie werkte Joke van Leeuwen samen met kunstenaar Bob Takes die zijn sporen onder meer heeft verdiend als motion designer bij de VPRO. Op uitdrukkelijke vraag van Joke van Leeuwen drukken we het gedicht niet af in de krant. 'Dit gedicht moet een totaalervaring zijn,' vindt de stadsdichter. 'En dat kan het niet zijn op papier.'

Grote voordeel van de projectie is in ieder geval dat het gedicht daardoor verplaatsbaar is. Vanaf 15februari zal het gedicht worden getoond in de districten Berendrecht, Zandvliet, Lillo, Wilrijk en Deurne. 'Ik wil stadsdichter zijn van de hele stad. Antwerpen is meer dan alleen het centrum.'

Joke van Leeuwen heeft Nederlandse roots, maar woont al jaren in Antwerpen. In haar dertigjarige carrière mocht ze al een hele resem prijzen achter haar naam schrijven, waaronder verschillende Zilveren Griffels, de Herman de Coninckprijs voor het beste gedicht en de Cees Buddingh' prijs voor nieuwe Nederlandse poëzie.

Joke van Leeuwen wordt, na Tom Lanoye, Ramsey Nasr en Bart Moeyaert, de vierde Antwerpse stadsdichter. Haar eerste gedicht *Hoe is 't* kan je nog tot en met 15 februari lezen op een omvangrijke muur van het universiteitsgebouw 'De Meerminne' (Universiteit Antwerpen) aan de Sint-Jacobsmarkt, steeds van 6 uur tot 8 uur en van 17.30 uur tot 23 uur.

Uit: *De Standaard*, vrijdag 1 februari 2008

Een van de stadsgedichten van Tom Lanoye heette 'open en brood'. Zoals de titel aan doet vermoeden, ging het gedicht over de verschillende broodsoorten, pistolets en gebakjes die in en om Antwerpen worden gemaakt. Het gedicht werd afgedrukt op duizenden broodzakken. Mensen die die dag een brood kochten in Antwerpen kregen het verpakt in een broodzak waarop het gedicht stond. Op de Groenplaats in Antwerpen werden er door de stadsdichter zelf honderden koffiekoeken weggegeven, verpakt in de broodzak met het gedicht.

Toch waren er enkele mensen die niet tevreden waren over het gedicht, omdat de dichter vijf keer het woord 'geil' had gebruikt in het gedicht. Tom Lanoye vond dat niet erg. Hij zei: "Had ik het geweten, dan had ik het woord geil minstens twintig keer gebruikt."

Dit is een stukje van het gedicht:

*Wie kan de versheid van het kadetje? Weerstaan:
de ruige ronding van de tijgerpistoleet? Een bruine bol
gaat onder meel en zonnepittenpuisten schuil – en
toch: zijn smaak maakt mij zo geil en wee lijkt boter.*

Verras jezelf met een gedicht

Op Gedichtendag speelt Stad Waregem voor poëziepostbode. Bezorg ons voor 10 januari een gedicht en houd daarna je brievenbus goed in de gaten. Op 28 januari zal je er een gedicht van een andere deelnemer vinden. Wil je ook een gedicht cadeau krijgen? Volg dan volgende stappen. • Kies een gedicht uit dat je leuk, mooi of ontroerend vindt. Je mag ook zelf een gedicht schrijven. In de bibliotheek is er een poëzieafdeling, voor inspiratie kan je altijd daar terecht. • Stop je gedicht (maximum 1 A4-vel) in een enveloppe. Je mag een begeleidend tekstje schrijven, maar vergeet niet om de auteur van het gedicht te vermelden. Kleef de enveloppe niet dicht. • Schrijf je eigen naam en adres op de achterzijde (vermeld dus jezelf als afzender). De enveloppe hoeft je niet te frankeren. • Steek de enveloppe vóór 10 januari 2010 in één van de inzamelendozen die je vindt in de bibliotheek van Waregem, de bibliotheekfilialen van Sint-Eloois-Vijve en Desselgem, het stadhuis van Waregem, of in het gemeentehuis van Beveren-Leie. Bij de inzamelendozen vind je ook een inschrijvingsstrookje. Voeg dit strookje volledig ingevuld bij je brief. • Kijk op 28 januari 2010 in je brievenbus en laat je poëtisch verrassen.

Bron: http://www.gedichtendag.com/activiteit_detail.asp?ActID=72

Door de intercom

Op de jongste Gedichtendag las de dichter Christophe Vekeman enkele gedichten voor op de trein. De treinreizigers hoorden de gedichten door de intercom, waardoor ze normaal alleen maar de saaie aankondigingen van de treinconducteurs hoorden. De meeste mensen waren aangenaam verrast...

Elfhonderd meter gedicht

Joke Van Leeuwen schreef een gedicht dat werd aangebracht op de wanden van de Sint-Annatunnel voor voetgangers en fietsers. De tunnel loopt onder de Schelde en verbindt de Antwerpse binnenstad met de linkeroever. Het gedicht was meer dan een kilometer lang en was in april en mei 2009 te lezen in de tunnel. Je kon het pas helemaal lezen als je heen en terug door de tunnel wandelde.

Deurhangers

Het eerste gedicht dat Bart Moeyaert als stadsdichter schreef, heette 'Nieuwstad 14'. Hoewel Moeyaert nu wel in Antwerpen woont, is hij niet in de stad geboren. Nieuwstad 14 is het adres van het huis waar Bart Moeyaert woonde toen hij naar Antwerpen verhuisde. Het gedicht vertelt hoe het niet altijd gemakkelijk is om als buitenstaander geaccepteerd te worden in een nieuwe stad. 'Nieuwstad 14' werd in zes talen (*Nederlands, Arabisch, Engels, Frans, Hebreeuws en Pools*) afgedrukt op 30.000 deurhangers die de ochtend van de gedichtendag door enkele vrijwilligers aan de deuren werden gehangen.

Dit is wat Bart Moeyaert daarover schreef op zijn eigen blog:

Donderdag 31 januari 2008

In de nacht vóór ik stadsdichter werd, waaide het ontielig hard. Omdat ik erg vroeg op moest en bang was dat ik door de wekker heen ging slapen, was het alsof ik de hele nacht waakte en sliep tegelijk. Ik zag het kwart over drie worden, honderd keer op mijn linkerzij, honderd keer op mijn rechterzij, en tussendoor een paar keer op mijn rug, en toen was ik eindelijk klaar met nadenken.

Vóór het licht werd zouden meer dan tweehonderd vrijwilligers ergens in een wijk of een straat in Antwerpen de kou trotseren. Ze zouden dertigduizend deurhangers over de deurklinken van de stad verdelen — met mijn gedicht in zes talen erop.

Van iedereen zou ik er het minst verdelen, ik heb dat die dag aan niemand verteld. Ik kreeg de kans niet om er veel te verdelen. Er liepen een journaliste en een fotograaf en een televisieploeg met me mee. Het was zes uur in de ochtend en ik liep te doen alsof ik het gewend was om op dat onzalige uur vragen te beantwoorden. Geef mij een koe en ik melk haar, zo wakker deed ik. 'Dat is een mooie deur,' zei de televisieploeg. 'Wil je daar eens een gedicht aan hangen? Dat heb je goed gedaan, maar wil je het nu nog eens doen — en naar de camera lachen? En wil je het nog eens doen, we zeiden: lachen.'

Om acht uur zat ik terug thuis, een beetje suf van het harde werken. Het was Gedichtendag, donderdag 26 januari 2006, en de wind was gaan liggen. Ik had nog een paar uur vóór ik echt aangesteld zou worden. Ik stopte een stapel deurhangers in een plastic tas, trok mijn jas aan en liep de wijk rond het De Coninckplein in. Er was bijna niemand op straat, maar in mijn hoofd was het druk. Er liepen mevrouwen in kamerjas naar de brievenbus, en onderweg vonden ze een deurhanger. Er waren meneren die met hun koffertje naar de tram holden, en nog snel een deurhanger meegristen. In mijn hoofd zag ik de hele stad wakker worden met mijn gedicht, terwijl ik stil van deur naar deur liep in de Van Arteveldestraat.

Bron: <http://www.villakakelbont.be/blog/?cat=56>

Vuurtoren

Op 15 september werd 'Vuurtoren' voorgesteld, het zesde stadsgedicht van Bart Moeyaert. Het gedicht lijkt op het eerste gezicht een koude opsomming van feiten, maar Bart Moeyaert heeft het wel degelijk over de tweestrijd die sommige Antwerpenaars voeren. Enerzijds in een warme, hartelijke, grote havenstad willen wonen, maar anderzijds bang zijn voor de buitenwereld.

Merkwaardig is dat, zeker als er torens staan die zeggen: kijk eens, hier vind je ons. 'Vuurtoren' is op 15 september, op de 75ste verjaardag van de Boerentoren, door Gazet van Antwerpen gepubliceerd. Bij die gelegenheid werd van de Boerentoren een echte vuurtoren gemaakt. Die avond wees de Boerentoren, als een echte vuurtoren, de weide omgeving de weg naar Antwerpen. Van het gedicht en de Boerentoren/vuurtoren is ook een desktop en een geanimeerde screensaver gemaakt, die je kon downloaden van op verschillende sites. Een verwijzing naar deze software was een volle week te zien op alle betaalterminals van KBC.

VUURTOREN

Alles weten we van vuur: [1] hoe laat de zon opkomt,
 [2] ondergaat, [3] hoe warm de wereld ergens is,
 [4] wanneer vulkanen dreigen, [5] waarom een vlam
 pas als het waait naar naaste burens overslaat, [6]
 ongevraagd, [7] altijd hongerig naar hout, natuurlijk
 vurenhout in het bijzonder, [8] dat kunstenaars
 geen leven leiden zonder rood of zwartgeblakerd
 hart, en [9] dat er mensen zijn die amper wijzen
 of hup daar staat een man of vrouw in lichterlaaie,
 [10] er is ook larie, bijvoorbeeld, rosse meisjes
 kussen beter en spaanse pepers koken heter, maar
 [11] verder is alles opgemeten, uitgerekend, zelfs
 van de hel is vastgesteld hoe fijn de as zal zijn
 van iedereen, en daarom juist is het verbazend
 dat iemand uit een havenstad nog nooit heeft
 stilgestaan bij wat het vuur in vuurtorens betekent:
 [12] kom hier, [13] wij willen u in deze stad graag zien.

STADSDICHTER PETER VERHELST ONTPOPT ZICH TOT GENTSE DROMENVANGER

De Vlaamse schrijver Peter Verhelst heeft zijn eerste project als stadsdichter van Gent voorgesteld. Hij is van plan de dromen van de Gentenaars te verzamelen. Uiteindelijk moet dat leiden tot “een dromenkaart van Gent die ons iets leert over onszelf”, zo meldde hij op een persconferentie gisteren.

Bij zijn aanstelling als stadsdichter in september 2009 gaf de auteur al aan dat hij zijn taak anders wilde invullen dan zijn voorgangers en niet zomaar zelf gedichten zou gaan schrijven.

Om in aanmerking te komen voor het “dromenboek” moeten de Gentse dromen echt gedroomd zijn en een rol gespeeld hebben in het leven van de dromer. Ze kunnen worden ingestuurd via de website gent.be/dromenvanger, via de ‘dromenbrievenbus’ in de Gentse stadsbibliotheek of via een brief naar het NTGent

(waar Verhelst werkzaam is als dramaturg). Bekende Gentenaars zoals Herman Brusselmans, Arne Sierens en Lisbeth Imbo (en Antwerpenaar Bernard Dewulf) hebben al een nachtspinsel bezorgd. De verzameling moet tegen het eind van 2011 resulteren in een dromenboek.

Bron: <http://papierman.blogspot.com/2010/01/stadsdichter-peter-verhelst-ontpopt.html>

Winterwoordendorp

OOSTENDE - Naar aanleiding van Gedichtendag hebben leerlingen van het derde middelbaar gedichten voorgedragen in tenten. Medeleerlingen kwamen hen tijdens de pauzes beluisteren. ‘We organiseren al acht jaar iets rond Gedichtendag’, zegt adjunct-directeur Kristof Van Coillie.

Uit: De Standaard, zaterdag 30 januari 2010

Gedicht op de tram

Drie maanden lang, van 11 januari tot 11 april, rijdt in Rotterdam een tram met een dichtregel erop van stadsdichter Jana Beranová. U kunt de tram tegenkomen op lijn 20,23 en 25. De trams beginnen in Rotterdam Zuid, steken de Maas over via de Erasmusbrug en rijden verder in Rotterdam Noord. Om dan weer terug te keren. De dichtregel op de tram had niet toepasselijker kunnen zijn: wie een brug legt naar een ander, kan altijd heen en terug. Tijdens gedichtendag zal stadsdichter Jana Beranová op de tram voordragen uit eigen werk.

Waar:	RET tram 20, 23, 25, Rotterdam
Wanneer:	11 januari 2010
Prijs:	0 Euro
Informatie:	www.stadsdichter.rotterdam.nl , 010-2816306, r.vanoosterom@bibliotheek.rotterdam.nl

Een gedichtenbank

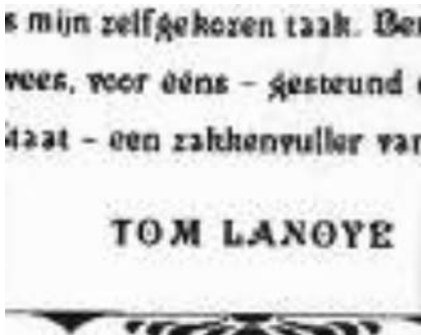
Om 14 uur onthulde Van Leeuwen een gedichtenbank in het Veltwijckpark. Dat gedicht richt zich tot 'hangjongeren', die wel eens vaker terug te vinden zijn op die plek. Het gedicht, met de titel 'Middelpunt' (MDDL PNT), werd op maat gemaakt en in een vormgeving van Bob Takes aangebracht op een zitbank in het Veltwijckpark bij het districtshuis. "Het is de bedoeling dat de bank een plaats wordt waar je je op je plaats kan voelen", aldus Joke Van Leeuwen.

*(Een fragment uit een krantenartikel:
"Peter Holvoet-Hanssen
vandaag nieuwe stads-
dichter",
Gazet Van Antwerpen,
28/01/2009)*

Speelkaarten

Het gedicht '52 kaarten' van Bart Moeyaert werd afgedrukt op een speciaal ontworpen speelkaartenspel. In samenwerking met het kaartenmuseum Turnhout is het spel kaarten in een oplage van vijfduizend exemplaren geproduceerd en verspreid over alle Antwerpse jeugthuizen en bejaardenzorgcentra.

De Zak spreekt

*Kom steek mij vol. Het kan, het mag,
het is zelfs obligaant. Kieskeurig ben ik
niet: ik kan tegen een geurtje en zelfs
tegen de kleur van alles wat vergaat.*

*Laat mij met zorg uw vuiligheid verhullen.
Het is mijn zelfgekozen taak. Benut me dus
en wees, voor ééns – gesteund door zelfs
de Staat – een zakkenvuller van formaat.*

Dit gedicht van Tom Lanoye werd in opdracht van de stad Kortrijk op vijfhonderdduizend vuilniszakken gedrukt. Tom Lanoye schreef daarnaast ook een gedicht voor de vuilniskar ('Het afval spreekt').

Gedicht van Lanoye prijkt vanaf maandag op de Antwerpse Boerentoren

23/04/'04 Vrijdag werd met een nieuw gedicht van Antwerps stadsdichter Tom Lanoye de aftrap gegeven voor Antwerp World Book Capital 2004 (ABC2004). Daarmee is Antwerpen na Madrid, Alexandrië en New Delhi de vierde wereldboekenstad.

Vandaag op de wereldboekendag werd het nieuwe gedicht van Tom Lanoye voorgesteld. Op zich niets spectaculairs, maar vanaf maandag zal het gedicht op een groot zeil aan de KBC-toren, beter bekend als 'den Boerentoren', worden gehangen. Enkel de laatste strofe werd overgenomen op het doek dat zes maanden lang blijft hangen.

Het nieuwe stadsgedicht van Lanoye gaat over de liefde van de Boerentoren voor de Antwerpse Kathedraal. *"Aanvaardt mij. Neemt mij. Ziet mij staan. Begint met mij zo dag zo nacht. Uw pracht van voor af aan. Oh kijkt dan. Houdt van mij. Bezwijkt. Houdt u niet in."* Op 8 mei, tijdens het openingsweekend 'Klank van de stad', zal blijken of de Kathedraal de liefde van de Boerentoren al dan niet beantwoordt.

Tevens las Lanoye één van zijn gedichten voor dat voor de gelegenheid op een broodzak was gepubliceerd. Mensen die vrijdag een brood kochten bij de Antwerpse bakkers kregen die speciaal bedrukte zak. Dat werd helaas niet door iedereen gesmaakt. "Ik heb gehoord dat een bakker en een oude dame aanstoot namen aan het gedicht. Het woord geil komt namelijk vijf keer voor in de tekst. Als ik het geweten had dan had ik minstens 20 keer dat woord gebruikt", schertst Lanoye.

BIJLAGE 3

Stadsdichters: Dossier C

Stadsdichters maken gedichten over wat er gebeurt in hun stad. De actualiteit inspireert hen vaak tot het schrijven van een nieuw gedicht. Een techniek om materiaal te verzamelen voor een nieuw gedicht, is het maken van een stiftgedicht. Wanneer je een stiftgedicht schrijft, verzin je geen nieuwe woorden, maar maak je gebruik van de woorden die iemand anders geschreven heeft. In dit dossier onderzoeken we hoe je een stiftgedicht maakt.

In dit dossier vind je enkele stiftgedichten en een enveloppe die je pas mag openmaken wanneer je vraag 3 op het opdrachtenblad oplost. Om dit dossier tot een goed einde te brengen, heb je de laptop nodig, waar je enkele korte filmpjes op mag bekijken.

Dit is jullie opdracht:

- Bekijk de gedichten die in dit dossier zitten.
- Beantwoord de eerste vraag op het opdrachtenblad.
- Bekijk vervolgens de drie filmpjes op de laptop.
- Beantwoord de tweede vraag op het opdrachtenblad.
- Maak de enveloppe open.
- Beantwoord de derde vraag op het opdrachtenblad.

Opdrachtenblad Dossier C

1. **Bekijk de gedichten die in dit dossier zitten.**

Je hebt minstens twee dingen nodig om gedichten als deze te kunnen maken. Welke?

2. **Bekijk nu de drie filmpjes op de laptop.**

www.youtube.com/watch?v=LQ8c5q1Peq4

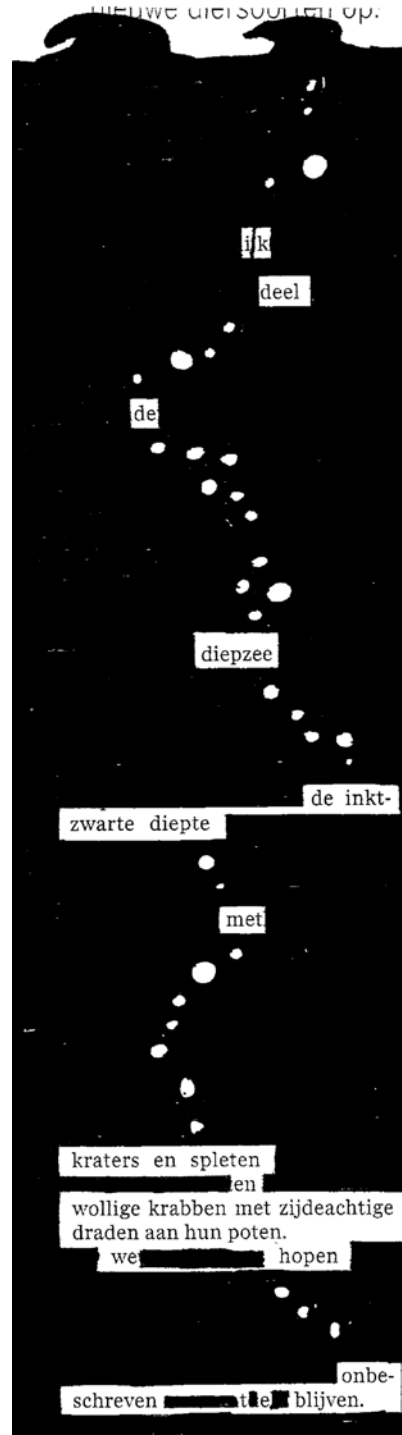
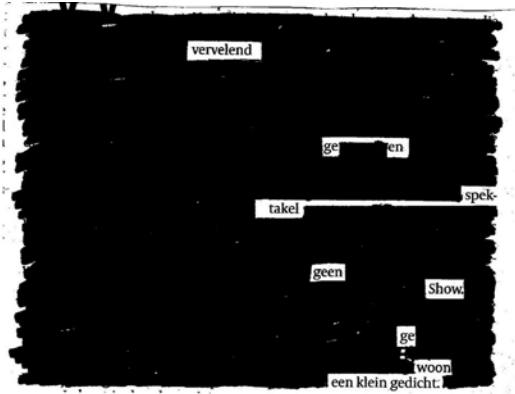
www.eeuwigweekend.nl/2009/11/24/stiftgedicht-diepzee/

www.eeuwigweekend.nl/2009/07/16/stiftgedicht-knipogend/

Leg in je eigen woorden uit wat een stiftgedicht is:

3. **Maak nu de enveloppe open.**

In deze enveloppe zitten enkele zinnen. Deze zinnen vormen samen de instructie voor het maken van een stiftgedicht. Leg de zinnen in de juiste volgorde.

Zelf stiftgedichten maken

Benodigdheden: een tekst uit een krant of een boek, een latje, een viltstift.

Kies eerst en vooral een tekst uit een krant of een tijdschrift.

Ga vervolgens in de tekst op zoek naar bruikbare zelfstandige naamwoorden en werkwoorden en omkader deze woorden.

Ga daarna op zoek naar korte verbindingswoorden zoals 'en', 'of', 'maar'. Omkader ook deze woorden.

Verbind de verschillende woorden met elkaar en maak eventueel een tekening die bij je tekst past. Je kan misschien een deel van de foto die bij het artikel hoort, gebruiken.

Pas in de allerlaatste fase streep je de woorden die je niet nodig hebt weg. Ga zorgvuldig te werk.

Tot slot nog enkele tips:

- Je kan ook meerdere artikels in een gedicht verwerken.
- Onthoud dat Westerse mensen van links naar rechts en van boven naar onder lezen. Door duidelijke verbindingslijntjes te maken, kun je je lezer wel een bepaalde richting uitsturen.
- Iedereen kan stiftgedichten maken.
- Poëzie hoeft niet serieus te zijn.

Dichten met strepen van regel tot regel

Antonissen dicht met behulp van de krant

► De Belg Dimitri Antonissen maakt stiftgedichten. Nodig: een zwarte stift en de krant.

► „Het is moeilijker dan het lijkt. Ze moeten van links naar rechts te lezen zijn.”

Door NICOLE CARLIER

ROTTERDAM. Gedachteloos een poppetje tekenen tijdens een telefoongesprek, kruiswoordpuzzels, sudoku's: in kranten wordt heel wat af gekrabbeld. Dimitri Antonissen (33) uit Antwerpen pakt het klieren in kranten serieuzer aan. Hij maakt sinds een paar maanden stiftgedichten: met een zwarte stift streept hij zinnen in krantenartikelen weg, op enkele woorden of letters na. De overgebleven woorden vormen samen een gedicht.

Antonissen, chef nieuws bij de Vlaamse krant *Het Laatste Nieuws*, bedacht het idee niet zelf. Hij nam het over van de Amerikaanse schrijver Austin Kleon, die zijn krantengedichten *newspaper blackout poems* noemt. Antonissen ontdekte de blackout poems van Kleon per toeval op internet.

Hij twijfelde even of hij Kleons idee wel mocht kopiëren. Tot hij ontdekte dat ook Kleon het fenomeen niet zelf had verzonnen. Antonissen: „Het bestaat al lang. In schrijfcursussen wordt het vaak als oefening gebruikt. Maar Kleon was de eerste die er echt werk van maakte door regelmatig gedichten op een weblog te plaatsen.”

Zelf stiftgedichten maken

Tips van Austin Kleon, van zijn weblog www.austinkleon.com:

- **Verwerk twee of meer artikelen in een gedicht.** En spring steeds over van het ene naar het andere.
- **Onthoud dat Westerse mensen van links naar rechts en van boven naar beneden lezen.**
- **Door duidelijke verbindingslijntjes tussen de woorden te maken, kun je een beetje sjoemelen met het links/rechts/op/neer ritme.**
- **Zoek eerst sterke werkwoorden en zelfstandig naamwoorden, daarna de verbindingswoorden.**
- **Poëzie hoeft niet serieus te zijn.**
- **Denk niet te hard na en laat het stromen. Iedereen kan het.**

Hoewel Antonissen voor zijn werk de hele dag door krantenberichten ziet, denkt hij op zijn werk nooit aan de gedichten. „Daarvoor is het veel te druk”, vertelt hij. „Het poëtische denken komt thuis bij een glas wijn pas weer. Ik blader de krant door en wacht tot een woord of zin me opvalt. Dan tuur ik net zo lang naar de zinnen rondom dat woord tot zich in mijn hoofd een gedicht vormt. Als ik het gedicht eenmaal bedacht heb, ga ik de woorden die moeten blijven staan en de verbindingsruimten er-

tussen met een dunne stift omkadren. Het is een heel ambachtelijk werkje. Het mooiste moment is als ik alle zinnen die weg moeten zwart mag maken. Dan komt het gedicht heel mooi naar voren.”

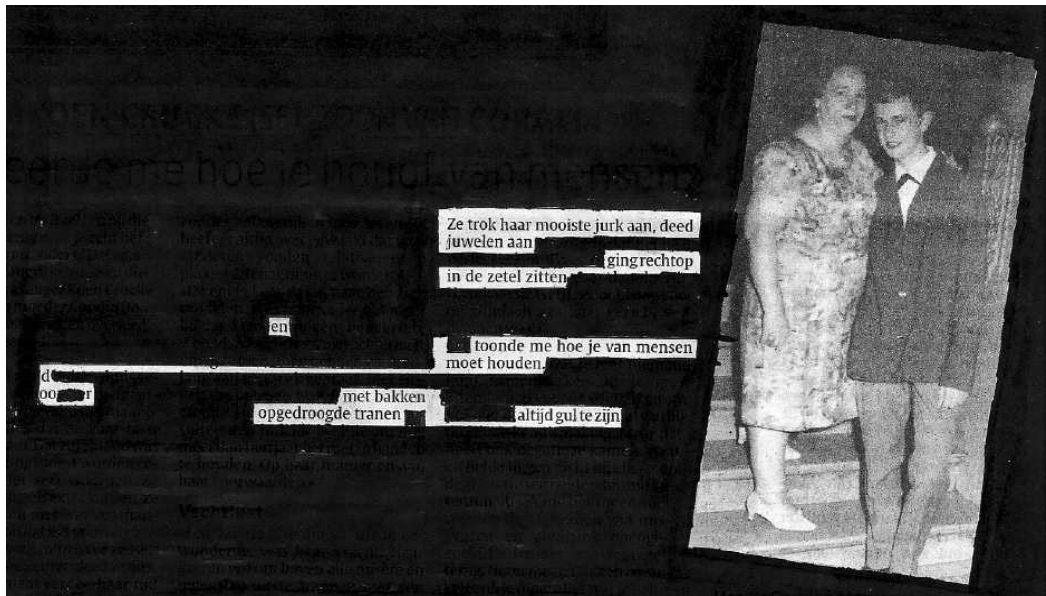
Alles bij elkaar is hij per gedicht één à twee uur bezig. De afgelopen maanden maakte hij zo'n dertig stiftgedichten. Ze komen bijna nooit voort uit één krantenartikel, maar uit twee of meer verschillende berichten naast elkaar. Eenmaal klaar publiceert hij ze op de site gemarkeerd.wordpress.com.

Antonissen: „Het is veel moeilijker dan het lijkt. Ze moeten van boven naar beneden en van links naar rechts te lezen zijn. Zo zijn wij dat in het Westen nou eenmaal gewend. Ook de techniek van het verbinden is lastig. Soms mislukt een gedicht. Dan zie ik een mooi stukje zin, maar staat er verder niets omheen dat ik kan gebruiken. Of er ontbreekt één woord dat ik nodig heb. Dat is frustrerend.”

De stijl van zijn gedichten noemt Antonissen zelf 'lichtvoetig'. Bepaalde onderwerpen, zoals vrouwen, laat hij vaak terugkomen. Op de vraag waarom hij op deze manier dicht en niet 'gewoon' uit zijn hoofd, antwoordt hij dat een beperking hem creatiever maakt. „Volgens een strak thema, of met een maximaal aantal woorden. Dat werkt goed voor mij.”

 Kijk voor meer stiftgedichten op gemarkeerd.wordpress.com

Voor de *newspaper blackout poems* van **Austin Kleon** zie: www.austinkleon.com

Stiftgedichten van Dimitri Antonissen.